

Сонымен, қорыта келе, баланың тіл кемістіктері болса, оны міндетті түрде білікті логопед мамандарына көрсету керектігінің маңызы зор. Өйткені, бұл баланың тұлға ретінде дамуына айтарлықтай әсер тигізеді.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық – педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы» Заңы 2002 жыл 11 шілде №343
2. Лапшин В.А., Пузанов Б.П. Основы дефектологии. - М.: Наука, 1990.-120с.
3. Әмірова М. Халық педагогикасы - асыл мұра- Бастауыш мектеп, 1994, 170 б.
4. Өмірбекова Қ.Қ. Балқыбеков В.С. Сөйлеу тілінің фонетикалық жағын тексеру және дамыту. – Алматы: Кітап, 2003.- 190 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Жумабаева Н.Е., Алданазарова Ж.Е.

«№54 ЖББОМ»КММ бастауыш сынып мұғалімдері

Балалар болашақ қоғам иесі болғандықтан, дүниежүзілік мәдениетті танытын,өзінің төл мәдениетін білетін,сыйлайтын рухани дүниесі бай,жоғары саналы болуы міндетті. Ғасырлар бойы жинақталған тәжірбиесін,мәдениетін жас буынның бойына саналы сіңіру,қоршаған ортадағы қарым-қатынасын мінез-құлқын өмірге деген моральдық көзқарасын,бағытын дұрыс қалыптастыру тәрбиеге байланысты.

Тәрбие жөніндегі Аристотельдің пікірлері кейінгі дәстүрлерде педагогикалық ой-пікірлердің дамуына үлкен әсер етті.Қазақстанда XIX-ХҮ ғасырларда өмір сүрген қазақ ақын жыраулары (Асан Қайғы, Жиембет, Бұқар, Махамбет және т.б.) өз толғауларында адамгершілік тәрбиелік мәні мол қанатты сөздерді, ұлттық дәстүрлерді жақсылықпен жамандық туралы сыршерткен. Ізгі ниетті жан болуға шақырған.Адамгершілік тәрбиесі туралы Я.А.Каменский: «Егер егістікті отамайтын болсақ, егістікке қауіп төндіретін арам шөп өседі» Гере ағаш бұтақтары кесіліп отырмаса жабайыланады. Я.А.Каменский өз пікірлерін білдіре отырып, адамгершілік тәрбиесіне зор мән берген; «Балалардың қандай болып туары ешкімге де байланысты емес, бірақ тәрбие беру арқылы олардың жақсы болып шығу-біздің қолымыздағы нәрсе деген болатын».

Д.Локтың педагогикалық пікірлерінде гуманизм және адамды сипаттап құрметтеу элементтер орын алады. Оның пікірінше адамгершілік тәрбиенің нақты тәсілдері мен құралдары мынандай қағидаларға негізделуі тиіс: табиғатқа сәйкестігі,бала табиғатын жеке зерттеу және оларда даралық қатынас орнату: тәрбиедегі қаталдықты балаға сүйіспеншілікпен білдірумен ұштастыру.

И.И.Гербарт пікірінше, адамгершілік тәрбиенің мақсаты -мінез-құлықты қалыптастыру. Бұл тәрбие негізінен оқу арқылы жүргізіледі. Осыған байланысты адамгершілік тәрбиесі де оқу сияқты баланың салалы қызуғушылықтарымен адамгершілікті елестеулеріне негізделеді деп есептеді.Тәрбиеші тіптен тәртіпсіз баланың өзінен жақсы сапаларды ойын арқылы іздестіруі тиісті деген идеясына біздер қосыламыз.

Адамгершілік тәрбиесі туралы ой – пікірлер, толғаулары осы күнде де өз жалғасын тауып келеді. Олай болса қазақтың ұлттық ойындарын үйрету арқылы жас ұрпақ адамгершілік асыл қасиеттеріне: ар-ұят, сыпайыгершілік сақтауға, еңбекті қадірлеуге, қайырымдылық, рақымдылық, жолдастыққа, жерін елін сүйуге тәрбиелеу проблемалары Т.Қуанышев, Г.Нұрқанова, А.Асарбаева, Ә.Наурызбайқызы, А.Табілдиев, А.Тұрабаев т.б. Зерттеулерінде қарастырылды

Баланың бүкіл өмірі ойыншықпен байланысты екенін білеміз.

Ойыншық-әдейі балалар ойынына арналып жасалған зат. Біздің ойымызша,психологиялық, педагогикалық тұрғыдан қарастыратын болсақ,ойыншық баланың өмірінің мәнін толықтыруға соның негізінде тезірек есейуге ықпал тигізеді (ой-өрісін кеңейтеді, бейнеленген заттармен өмір құбылыстарына деген ықпалын тәрбиелейді,дербестігін дамытады, өзара қарым –қатынастарын өз іс-әрекеттерін үйлестіру қабілеттерін дамытады).

Сонымен бастауыш сынып жасындағы баланың дамуымен тәрбиесінде біріншіде ойынға ерекше мән беріледі,себебі ойын бала өміріндегі негізгі іс-әрекеттің түрі болып табылады,екіншіден жеке тұлғаның қалыптасуын ерірткі қасиет саналады дамытудың құралы боп табылады. Ойын адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Оған қысқаша мынадай сипаттама береміз.

Үлгі ету-адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Адамгершілікке тәрбиелеудің әдісі ретінде басқа әдістермен бірлікте ойын барысында елеулі рол атқарады.

Түсіндіру-барысында балалардың тәртібіне қойылатын талаптарды, үйрету, тікелей нұсқау беру түрінде өтеді.

Сендіру- баланың санасына, сезіміне, еркіне мақсат көздей отырып, ойын арқылы жағымды әдеттерге, қасиеттерге баулиды.

Адамгершілікке тәрбиелеуде баланың ойын – әрекетін мақұлдау әдістері қолданылады. Мұнда педагогиканың адамдарға барынша талап қою және оны барынша құрметтеу сияқты жалпы қағидаларына сүйенеді.

Мақұлдау баланың жақсы іс істесек деген тілегін тудырады, бірақ бұл тілек күйінде ғана қалып қоймай, баланың ой –әрекетіне, мінез – құлық тәрбиесіне ауысуын қамтамасыз ету керек.

Мақұлдау қарапайым түрі іс-әрекет дұрыстығын қолдау. Кінәлау- ықпалды әдіс, кінәлау әділ болмаса баланы ренжітіп жасытады. Бұл да мақұлдау сияқты дер кезінде қолданылмаса, балада нашар мінез –құлықтың айналуына себеп болады, кінәлаудың түрлері-ескерту, сақтандыру, сөгю.

Ескерту баланың жасаған кемшілігін оңай жөндеуге болатын кезде қолданылады. Бірақ оны жиі қолданылса, тәрбиелік ықпал күшін жояды, себебі бала оған үйреніп кетеді.

Балалар бұл қағидаларды күнделікті өмір сүру барысында және ойынды қабылдап, дағдыланады. Дегенмен, адамгершілік, қағидаларды ережелер моралдық өлшемдер мәңгілік, бірақ та кейбір адамдар да нақты байқалады, ал біреулер бұл қағиданы ескермеу мүмкін. Ал, бірақ мұндай бала жеке тұлға субъект ретінде өзін ойын кезінде танытуға ұмтылатын, өзін іс-әрекетте қалыптастыруға бағыттайды.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу - тәрбие жұмысының негізгі саласы сабақ. Сабақ үстінде оқушылардың біліктілігі, іскерлігі, дағдысы, дүниетанымы дамиды. Негізгі бетбұрыс оқушы білімінің сапасын арттыру, ол дегеніміз түпкі нәтижесін көре білу, яғни оқушыға берген біліміміздің қайтарымын көру. Сол үшін сабақта сыныптағы оқушының барлығын қызықтыратын ойындар қолданамыз. Бес саусақ бірдей емес, яғни әр оқушының сабаққа қызығушылығы, дүниетанымы, даму ерекшелігі әртүрлі. Сондықтан оқушылардың осы топтарына әртүрлі деңгейде талап қоюға тура келеді. Ал ойын элементтері кез келген оқушының қызығушылығын тудырады. Тіпті нашар оқитын оқушының өзі ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі дидактикалық ойындар.

Ойын элементтерін пайдалана отырып, мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады.

Бастауыш сыныптың тіл сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Бастауыш сынып оқушылары әлі де ойын баласы, сондықтан мұғалім оларды жалықтырмай әртүрлі ойын түрлерімен сабақты қызықты өткізуге тырысуы қажет. Ойындар оқушылардың ой-өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Оқушылар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланыста жүргізілгенде ғана дұрыс нәтижелер береді. Ойынды тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді, оқушылардың сабаққа ынтасымен қызығушылығын арттырады.

Әдебиеттер:

1. Көркем әдебиет дидактикалық материал. Алматы. Аруна баспасы.
2. Мухина В.С. Психология дошкольника. Алматы. 1986 жыл.
3. Тіл дамытудың ғажайып әлемі. Алматы. Аруна баспасы.